

Kovárník, Jaromír

Zajímavý objekt kultury s MMK ze sídliště Lesůňky II, okres Třebíč

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. 276-282

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109598>

Access Date: 25. 02. 2024

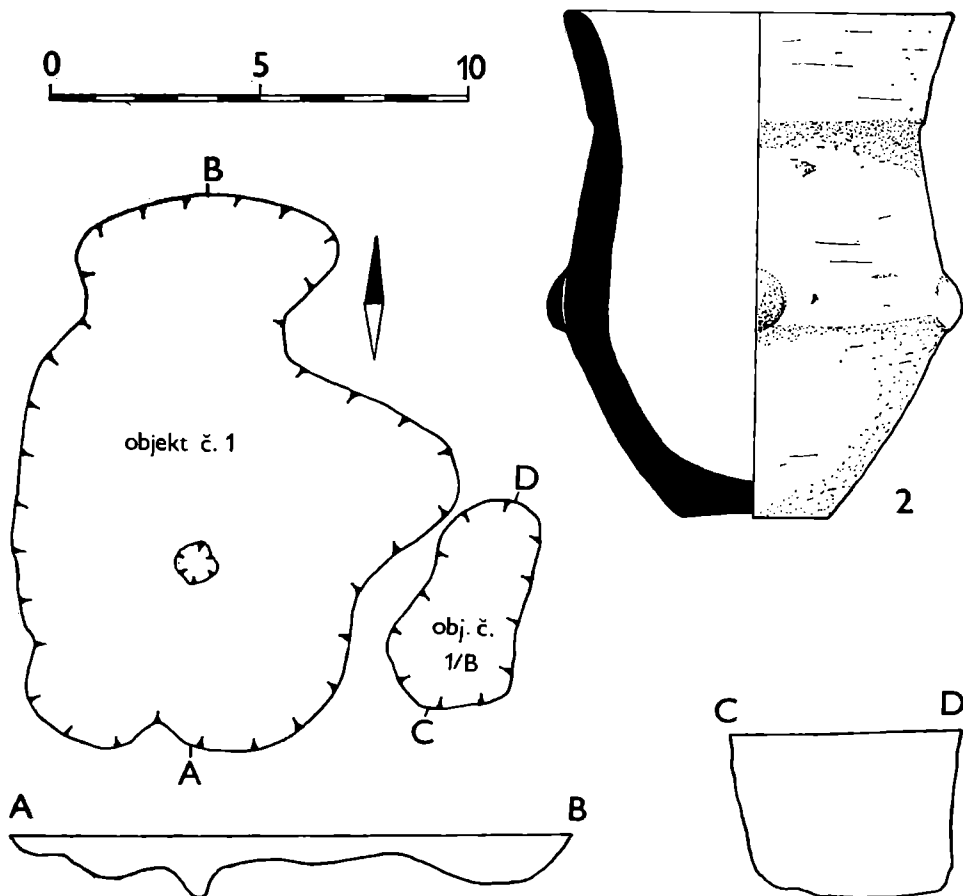
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zajímavý objekt kultury s MMK ze sídliště Lesůňky II, okres Třebíč. Neolitické sídliště s MMK Lesůňky II, traťový název Hloušek, jsem objevil při terénním archeologickém průzkumu na podzim roku 1974. V okolí Lesůňek existovalo několik neolitických sídlišť.¹ Z tohoto počtu šest přináležel lidu kultury s MMK, proto jsem lokalitu v trati Hloušek pomocně označil Lesůňky II.

Zkoumaný objekt č. 1 se nacházel na jižním svahu asi 40 m severně od okraje údolí potoku v jihozápadní části lokality. Vodní erozí na svahu docházelo k transportu půdy a k pozvolnému odkrývání podloží. Použitím těžkých zemědělských mechanismů byla při hluboké orbě narušena výplň pravěkého objektu. Po začištění se v podloží vyrýsoval půdorys sídlištní jámy. Měl nepravidelně oválný tvar s delší osou ve směru Š — J, jejíž délka činila 270 cm. Maximální šířka objektu dosáhla 210 cm. Východně objektu č. 1 v jeho těsné blízkosti se nacházel nepravidelný eliptický půdorys menšího objektu o rozměrech 107 × 60 cm, který jsem označil 1/B. Jeho delší osa byla orientována od JJZ — SSV (obr. 3: 1)

Obr. 3. Lesůňky II, okr. Třebíč. 1 — objekt č. 1; 2 — pohárek z objektu č. 1. (Kresba J. Kovárník.)

¹ J. Palliará, Sídlíště z mladší doby kamenné u Boskovčtiny, *Pravěk VII*, 1911, 22; *týž*, Die relative Chronologie jüngerer Steinzeit in Mähren, *WPZ I*, 1914, obr. 5a, c, e; F. Vildomec, Prachistorie okresu moravsko-budějovického 1927, separát; J. Kovárník, Nový způsob reparače neolitické keramiky, *SPFFBU E 22-23*, 1977-78, 272-274, obr. 2, 3, tab. XXII: 1, 2. Další lokality z okolí Lesůňek autor publikoval v *PV AÚB 1974-1977*.

Jak ve výplni objektu č. 1, tak i v objektu č. 1/B byly archeologické nálezy zastoupeny přibližně rovnoměrně. V objektu č. 1 obsahovala vrstva 0–10 cm keramický materiál, broušenou a štípanou industrií. Asi uprostřed se našel větší střep mísy a plastickým výčnčkem na výdutí a se zachovanými zbytky červeného a žlutého barviva (obr. 4: 2). Dále se v této vrstvě našla kamenná broušená industrie. Jde o dva kusy; malou kamenou sekerku a plošně vyhlazený kamenný artefakt, který je po obvodu jemně otlučen (obr. 7: 8, 11). Vrstva 10 až 20 cm obsahovala o něco méně archeologických nálezů, které byly zejména soustředěny v mísovitých zahloubeninách v severní a jižní části objektu. V jižní části se vyskytlo několik fragmentů z putny. Vrstva dále obsahovala broušené artefakty minerálního červeného barviva (obr. 7: 9) a tuhy (obr. 7: 12). Vrstva 20 až 30 vytvářela výplň dna obou mísovitých zahloubenin. Obsahovala obvyklý archeologický inventář a dále spálené kůstky. Asi 90 cm od jižního okraje, téměř uprostřed objektu byla do dna zapuštěna kruhová jamka o průměru i hloubce asi 15 cm, ve které se nacházel celý keramický tvar – pohárek se čtyřmi plastickými výčnčky na výdutí. Rovněž i zde se vyskytlo několik spálených kostí. V jižní zahloubené části objektu, v místech kde dno přechází do podloží, se nacházel menší pohárek, který byl pravděpodobně nedokonale vypálený. Z toho důvodu jsem část této nádoby vyjmul i se zeminou ze dna. Po řádném vyschnutí byla zachráněna pouze část hrdla a okraje, byly však také poškozeny (obr. 6: 9). V jihovýchodní části na dně objektu se našlo větší množství hlíny béžové barvy, která pro své chemické složení byla pravděpodobně používána jako přísada do keramického těsta.² Na profilu, který byl veden středem objektu od severu k jihu, byl zásyp jednolitý bez druhotných zásahů a měl hnědočernou barvu.

V náplni objektu č. 1/B převládaly nálezy mazanice v počtu 43 kusů, dále byla získána asi polovina hliněného závaží a 20 kusů zlomků silnostěnné keramiky. Výplň objektu byla hnědavá. Jáma měla kotlovitý tvar. Její maximální hloubka činila 80 centimetrů. Zásáhla již tzv. iluvialní horizont rezavě hnědé barvy, zatímco dno objektu č. 1 bylo zahloubeno ve spraši žlutohnědě zbarvené s hnědavými humusovými záteky.

Soubor archeologického materiálu z objektu č. 1 reprezentuje jeden celý keramický tvar, 60 fragmentů tenkostěnné keramiky šedavého až béžové červeného odstínu, 31 zlomků keramiky se silnější stěnou. U tenkostěnné keramiky bylo použito plavené (1) keramické vytvářecí směsi, u ostatních bylo použito jemnozrnného (2), středozrnného (4), zrnitého (6) až hrubozrnného (7) vytvářecího těsta. Povrch tenkostěnné keramiky je hlazený. Naproti tomu u některých střepů tzv. silnostěnné keramiky byl její povrch ve většině případů pouze jemně modelován.³ Tvrdost stěny nádob z plaveného keramického těsta se pohybovala mezi kódovými č. 2 až 3, u silnostěnné keramiky ji lze charakterizovat kódovými č. 3 až 4. U tenkostěnné keramiky je tento údaj zkrácen snad tím, že její povrch je zvětralý. U tohoto druhu keramiky bylo použito malované (01) a plastické (04) výzdoby případně její kombinace (14). U silnostěnné keramiky bylo použito navíc vhloubené výzdoby (03) a její kombinace s plastickou (34) (obr. 5: 6, 7, 10).

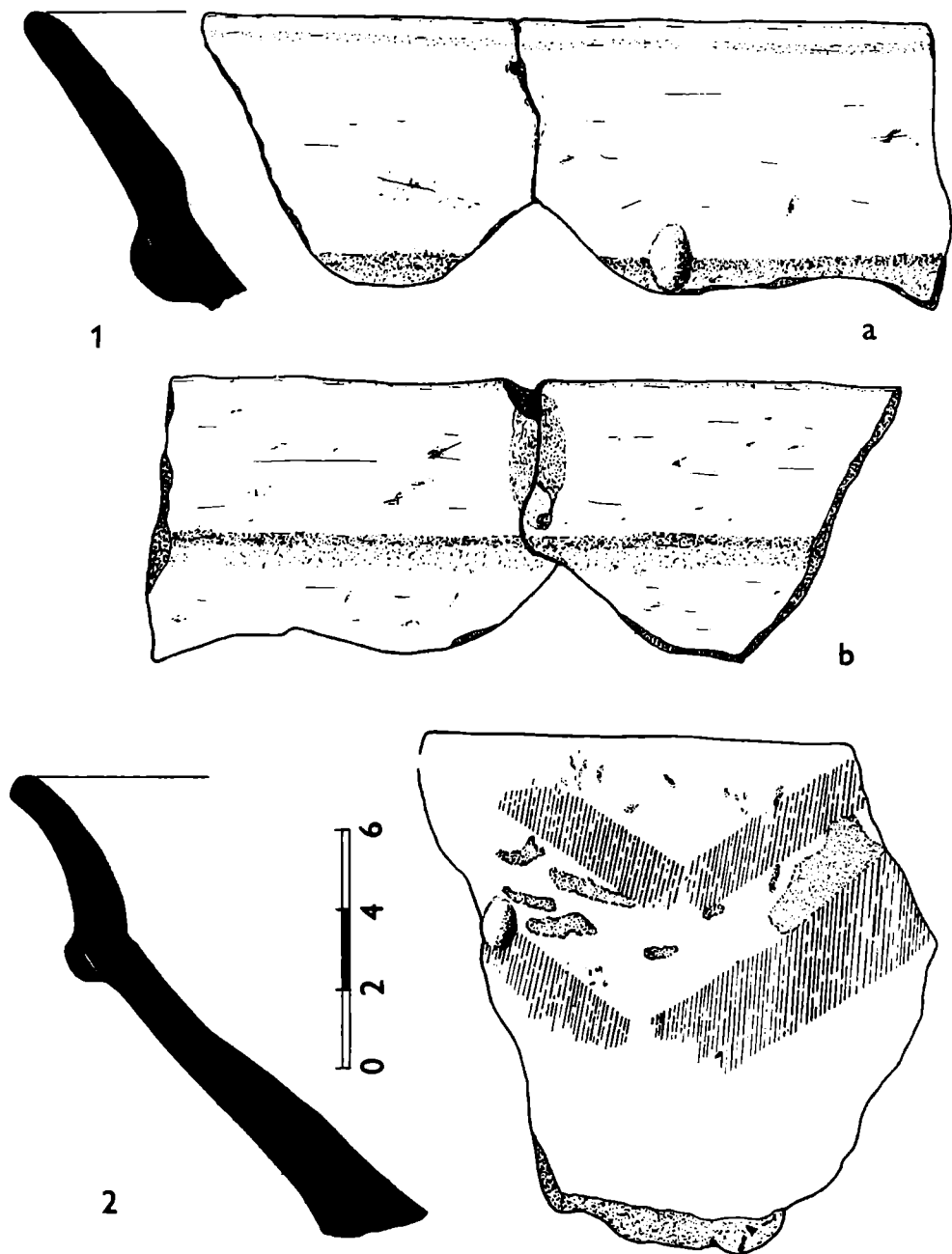
U tenkostěnné keramiky z objektu č. 1 je zastoupen jedním kusem hrotitý okraj (4) a čtyřikrát zaoblený tvar (2). Tvar hrdla je v pěti případech prohnutý (1). U tří fragmentů lze pozorovat kónicky vytvářené plece (2). Profil dna u třech zlomků je oblý, dno je vklopené dovnitř (6).

U silnostěnné keramiky mělo deset okrajů zaoblený tvar (2), čtyři měly kyjovitý tvar (1) (obr. 5: 2, 5, 8). Fragmenty hrdel byly u pěti jedinců prohnuté (1). Ostrý profil (1) měl jeden exemplář. Nožka z mísy se zachovala pouze v jednom případě (obr. 6: 10). Z výplně objektů č. 1/B má pět zlomků okrajů zaoblený tvar (2), část dna vykazuje ostrý profil (1). Dále jáma obsahovala část plastického prvku s oválnou ploškou, který se odlomil v místě provrtu (obr. 5: 4).

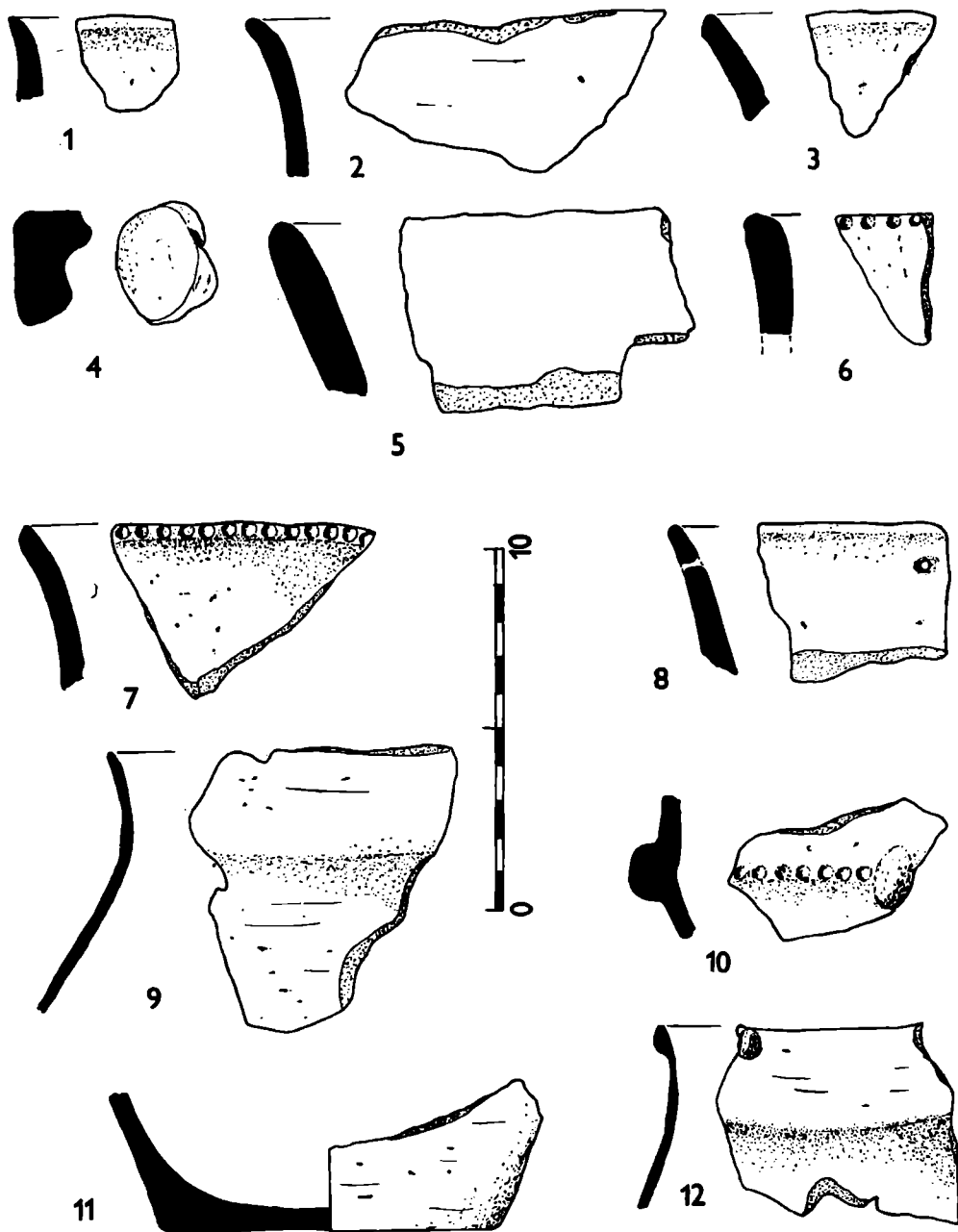
U tenkostěnné keramiky byla zastoupena plastická výzdoba pěti výčnčky tzv. sovicích hlaviček a to jak na výdutí, tak i pod okrajem (obr. 5: 12, 6; 5, 6). U silnostěnných fragmentů bylo pět okrajů zdobeno kruhovými kolků (51), devět střepů z výdutí bylo rovněž zdobeno řadou kruhových kolků a u dvou případů se vyskytla kombinace hloubené výzdoby (51) se svisle protáhlými výčnčky (02) (obr. 5: 10). Výčnčky tohoto

² Chemický rozbor poskytl následující výsledky: 84,89 % SiO₂, 7,89 % Al₂O₃, 3,41 % Fe₂O₃, 0,80 % TiO₂, 24,99 % CaO, 1,70 % MgO, 1,47 % K₂O, 1,94 % Na₂O. Ztráty žháním činily 23,08 %.

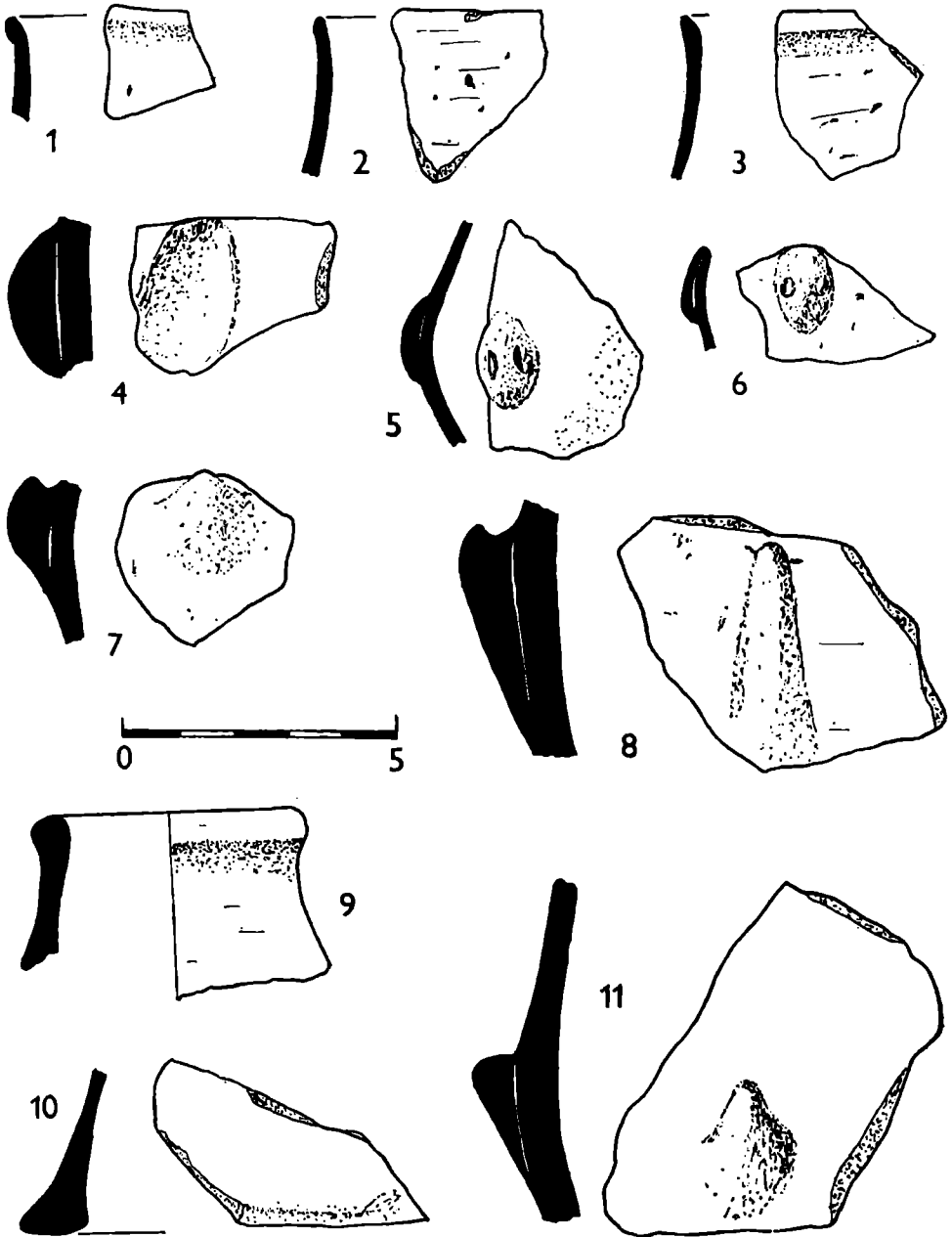
³ Při popisu znaků keramiky je použito označení z práce V. Podborskýj – E. Kazová – P. Košťalk – Z. Weber, Numerický kód moravské malované keramiky, Brno 1977.

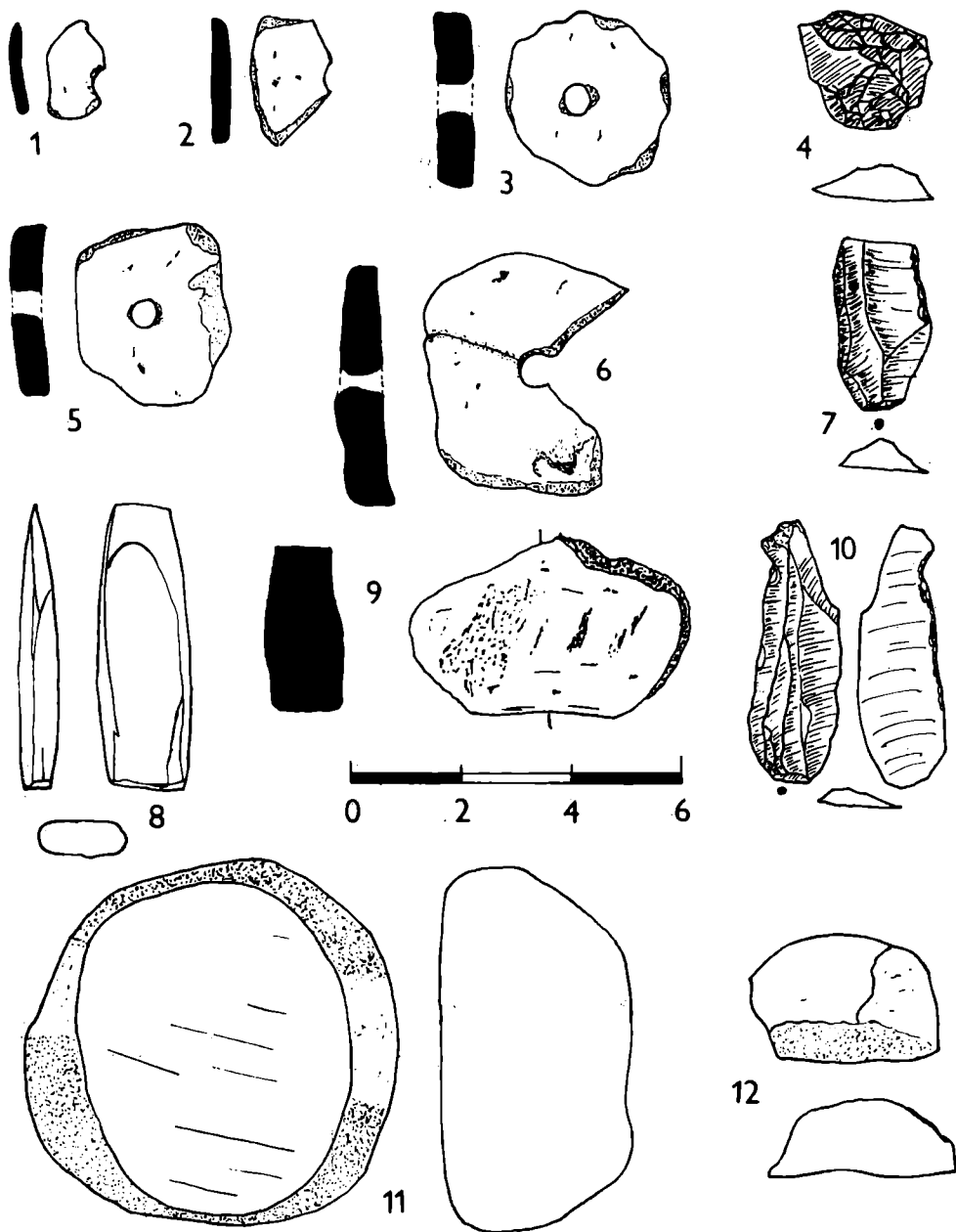
Obr. 4. Lesůňky II okr. Třebíč. 1 — fragment misky s reparačním nálepovým páskem na lomu; 2 — stěp s polychromní malbou. (Kresba J. Kovárník.)

Obr. 5. Lesůňky II okr. Třebíč. Výběr keramiky z objektu 8. 1.
(Kresba J. Kovárník.)

Obr. 6. Lesůňky II, okr. Třebíč. Výběr keramiky z objektu č. 1.
(Kresba J. Kovárník.)

Obr. 7. Lesůňky II, okr. Třebíč. Inventář objektu č. 1:
 1–3, 5, 6 – kolečka z keramických stěpů; 4, 7, 10 – štípaná industrie;
 8, 11 – broušená industrie; 9, 12 – minerální červené barvivo a grafit.
 (Kresba J. Kovárník.)

tvary se vyskytly v dalších čtyřech případech. Zvláštním tvarem výčnělků a v obsahu objektu č. 1 poměrně početným jsou slzičkové formy (obr. 6: 7, 8, 11). Tyto plastické výčnělky nese sedm střepeů silnostěnné keramiky. Rohaté ucho (40) se vyskytlo pouze v jednom zlomku. Větší fragment z těla mísy je zdoben kombinací polychromní žlutočervené malby s plastickou výzdobou (02). Z hlediska datování by měl tento předmět zásadní význam, ovšem za toho předpokladu, že vyplá objektů č. 1 tvoří uzavřený nálezový celek. Do kategorie keramiky patří dále nálezy koleček ze střepeů a jejich části. Celkem byla získána dvě celá kolečka a čtyři zlomky. Výskyt těchto drobných keramických tvarů byl zjištěn i v objektu č. 2.

Kamenná broušená industrie je zastoupena dvěma kusy. Z hlediska použití je velmi zajímavý po obvodu jemně otlučný artefakt, který má velmi intenzivně vyhlazenou horní a spodní oválnou plochu. Na obou ploškách je velké množství mikroskopických rýžek, které vznikly použitím při pracovním postupu. Štípanou industrií tvoří nálezy retušovaných rohových čepelek. Pozornost si zaslouží obroušené kusy hematitu a grafitu (obr. 7: 4, 7, 9, 10, 12).

Z objektu č. 1 pocházejí i kosterné pozůstatky zastoupené drobnými kostními zlomky, z nichž tři byly zvířecí (nedorostlý molár, dva zlomky kostí z distální části končetiny). Další pozůstatky byly lidské. Jde o fragmenty kostí klinové a spánkové a dále patrně o zlomky žeber.⁵ Uvedené zlomky kostí nesou stopy žáru. Rovněž i v objektu č. 2 z téže lokality pochází ohněm deformovaný fragment z ventrálního úseku lidského žebra.

Na základě rozboru archeologického materiálu objektu č. 1 z lokality Lesůňky II bylo zjištěno, že nejvíce je v inventáři zastoupený zaoblený tvar okraje. Žlutočervená malovaná výzdoba se zachovala ojediněle, případy fragmentů se zbytky červené barvy jsou častější. Rýsování na keramice nebylo prozatím zjištěno. Vhloubená výzdoba je zastoupená řadou drobných kruhových kolků, a to jak na okrajích nádob, tak na jejich vřutích. Na zoomorfní plastice z objektu č. 2 je vhloubená výzdoba provedena dvěma řadami drobných vpichů.⁶ V plastické výzdobě jsou nejpůsobivěji zastoupeny výčnělky slzičkového tvaru, poté svisle protáhlé a tzv. sovi hlavičky.

Archeologický materiál z objektu č. 1 lze zařadit do fáze Ib kultury s MMK, i když na keramice se vyskytují i některé znaky mladšího stupně.

Jaromír Kovárník

Интересный объект культуры с моравской расписной керамикой в селении Лесуныкы II, район Тршебца. При глубокой пахоте в осенних мессях была повреждена поверхность объекта № 1 культуры с МРК (моравской расписной керамикой). В углублении находился керамический материал, который можно предварительно датировать до фазы Ib МРК. В ямкообразном углублении два объекта в черепках сохранилась рюмка этой культуры. К дальнейшим находкам относятся колечки из обломков сосудов, шлафованная и золотая индустрия. Заслуживают внимание сожженные частицы человеческих и зверьих костей. Интересна также находка довольно большого количества вещества, которое было, вероятно, использовано как составная часть керамической смеси.

Перевела Г. Билова и В. Томашова

Ein interessantes Objekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik an der Lokalität Lesůňky II, Bez. Třebíč. In den Herbstmonaten des J. 1974 wurde bei tiefem Pflügen am genannten Fundort die Oberfläche des Objektes Nr. 1 der Kultur mit mährischer bemalter Keramik angeschnitten. Das keramische Material aus seiner Ausfüllung kann vorläufig der Phase Ib dieser Kultur zugewiesen werden. In einer grubenartigen Vertiefung im Boden des Objektes blieb in Scherben ein kleiner Becher der mährischen bemalten Keramik erhalten. Zu den übrigen Funden zählen aus Scherben angeschliffene Rädchen sowie auch geschliffene und gespaltene Industrie. Aufmerksamkeit gebührt verbrannten Bruchstücken von Menschen- und Tierknochen. Gleichermassen interessant ist auch der Fund einer Masse, die hier in einer grösseren Menge vorkam und wahrscheinlich als Zusatz der Tonmischung verwendet wurde.

Übersetzt von V. Hochmanová

Zoomorfní nádoba z Otrokovic-Kvítkovic, okres Gottwaldov. Pracovníci Oblastního muzea Jihovýchodní Moravy v Gottwaldově pravidelně sledují terénní vyvýšeninu nad hřištěm TJ Moravan v Otrokovicích-Kvítkovicích, po pravé straně silnice Otrokovice—Gottwaldov, severně původní cesty mezi Malenovicemi a Kvítkovicemi, parc. č. 1031 (obr. 8). Celé návrší je z části zastavěno rodinnými domky, z části je rozděleno na úzké

⁴ J. Kovárník, Neolitické sídliště Lesůňky II, okres Třebíč, SPFFBU II 25, 1980, 286, obr. 5: 9–12.

⁵ Za laškově určené artefakty děkují Doc. RNDr. A. Lorencová, ÚSo.

⁶ J. Kovárník, op. cit. 1980, obr. 6: 2.